

AGNIESZKA WRZOCHALSKA

**CHARAKTERYSTYKA
I TENDENCJE PRZEMIAN
W OBRĘBIE SIECI
PLACÓWEK HANDLOWYCH,
USŁUGOWYCH
ORAZ PRODUKCYJNYCH
WE WSIACH OBJĘTYCH
BADANIEM IERiGŻ-PIB**

**PROJEKT BADAWCZY
nr 0021/B/H03/2011/40**

**PROJEKT ZOSTAŁ SFINANSOWANY
ZE ŚRODKÓW
NARODOWEGO CENTRUM NAUKI**

WARSZAWA 2013

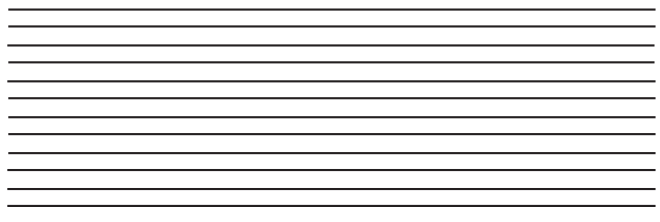
DR INŻ. AGNIESZKA WRZOCHALSKA

**CHARAKTERYSTYKA
I TENDENCJE PRZEMIAN
W OBRĘBIE SIECI
PLACÓWEK HANDLOWYCH,
USŁUGOWYCH
ORAZ PRODUKCYJNYCH
WE WSIACH OBJĘTYCH
BADANIEM IERIGŻ-PIB**

**PROJEKT BADAWCZY
nr 0021/B/H03/2011/40**

**PROJEKT ZOSTAŁ SFINANSOWANY
ZE ŚRODKÓW
NARODOWEGO CENTRUM NAUKI**

WARSZAWA 2013

Autorka publikacji jest pracownikiem
Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowego Instytutu Badawczego

Pracę zrealizowano pod kierownictwem prof. dr hab. M. Aliny Sikorskiej,
w ramach projektu badawczego nr 0021/B/H03/2011/40 pt.:

Procesy przekształceń strukturalnych w wiejskiej społeczności i chłopskim rolnictwie,
sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Redakcja naukowa
prof. dr hab. M. Alina Sikorska

Opracowanie komputerowe
mgr inż. Bogdan Buks

Korekta
Krystyna Mirkowska

Redakcja techniczna
Leszek Ślipki

ISBN 978-83-7658-355-6

*Nakład: 100 egz.
Druk: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
tel.: (22) 50 54 444
faks: (22) 50 54 636
e-mail: dw@ierigz.waw.pl
<http://www.ierigz.waw.pl>*

Spis treści

Wprowadzenie.....	5
1. Placówki handlowe	9
2. Placówki usług osobistych	15
3. Techniczne i naprawcze punkty usługowe	17
4. Punkty zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej	22
5. Punkty skupu produktów rolnych.....	25
6. Placówki usługowe i przetwórstwa surowców rolniczych	29
Podsumowanie i wnioski.....	32
Literatura	35
ANEKS	37

Wprowadzenie

Przemiany zachodzące w zakresie zmian ilościowych, jak i problematyka związana z zagęszczeniem sieci placówek handlowych i usługowych na obszarach wiejskich są jednym z ważniejszych elementów rozwoju cywilizacyjnego wsi. Procesy te związane są także ze zmianami gospodarczo-ekonomicznymi jakie zachodzą w naszym kraju. Nie bez znaczenia są także możliwości pozyskiwania środków finansowych w ramach dostępnych dla mieszkańców wsi programów unijnych. Polskie rolnictwo jest bowiem największym beneficjentem WPR spośród wszystkich nowoprzyjętych do UE państw członkowskich. Uzyskanie swobodnego dostępu przez krajowych producentów do ponad czterystumilionowego rynku europejskiego, zmiany makroekonomiczne, szerokie wsparcie i pomoc finansowa w ramach WPR i funduszy strukturalnych, pozytywnie wpłynęły na kondycję ekonomiczną krajowej gospodarki żywnościowej i jakość życia na obszarach wiejskich. Znaczące przyspieszenie modernizacyjne nastąpiło w sektorze przetwórczym oraz w zakresie infrastruktury technicznej. Dzięki dopłatom bezpośrednim oraz wzrostowi cen zbytu produktów rolniczych, wzrosły przychody pieniężne części gospodarstw rolnych¹.

Sfera handlowo-usługowa, która zaspokaja określone potrzeby ludności związane z funkcjonowaniem gospodarstwa domowego (a także i gospodarstwa rolnego) kształtowana jest również przez zmieniający się styl i sposób życia mieszkańców. Podobnie jest z siecią usług bytowych i produkcyjnych. Stale polepszająca się oferta rynkowa przede wszystkim zmniejsza uciążliwości związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego i rolnego, jednocześnie wpływa na rozmiar czasu wolnego ludności, ale też przekłada się na motywacje produkcyjne.

Ludność zamieszkująca tereny wiejskie jest zarówno konsumentem jak i producentem określonych dóbr i usług. Do realizacji produkcji rolniczej potrzebne są określone środki, ale potrzebny jest także zorganizowany zbyt wytworzonych produktów.

Następuje bowiem stały proces unowocześniania rolnictwa, między innymi powszechnie stosowane są mieszanki przemysłowe w żywieniu zwierząt oraz ograniczeniu ulega spożycie niektórych produktów pochodzących z własnego gospodarstwa rolnego. Dotyczy to między innymi oleju, mąki, kaszy, gdyż

¹M. Dudek, A. Wrzochalska, *Klasyfikacja gospodarstw rolnych według korzystania z programów wsparcia w ramach WPR*, Raport Programu Wieloletniego 2005-2009, nr 121 (część I), IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008, s. 9.

te produkty są stale w bogatej ofercie rynkowej, a ich jakość standaryzowana przez zakłady przemysłu rolno-spożywczego, wygrywa w konkurencji z produktami pochodzącymi z przerobu własnych surowców. Dlatego też działalność zakładów i punktów zajmujących się przetwórstwem surowców rolnych także dostosowywać się musi do postępujących zmian i nowych uwarunkowań.

Mieszkańcy wsi mieli zawsze utrudniony proces zaopatrywania się w produkty żywnościowe i nieżywnościowe oraz korzystanie z wszelkiego rodzaju usług, w porównaniu z mieszkańcami miast. Istotnym problemem dla mieszkańców wsi jest więc przestrzenna dostępność do placówek handlowych, usługowych czy też do punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej, punktów skupu i punktów przetwórstwa surowców rolniczych. Wpływ na tę sytuację ma głównie naturalny atrybut tych obszarów jakim jest rozproszenie, ale także swoiste opóźnienia dotyczące infrastruktury wiejskiej. Bliskość skupisk miejskich czy dobra komunikacja umożliwiają mieszkańcom wsi aktywne korzystanie z szeregu usług. A z kolei pewnego rodzaju „izolacja przestrzenna”, spowodowana zbyt odległym położeniem niektórych skupisk wiejskich w naturalny sposób ogranicza te możliwości, wymusza do korzystania jedynie z lokalnych możliwości, ale może także być bodźcem do organizacji czy zakładania placówek jakie w najbliższej okolicy jeszcze nie funkcjonują.

Także działalność wiejskich sklepów zależy w pewnej mierze od lokalizacji, na przykład wyraźnie lepiej prosperują sklepy, które są położone na terenach atrakcyjnych turystycznie. Takie położenie umożliwia połączenie sklepu z inną działalnością, na przykład agroturystyką czy małą gastronomią, co wpływa na zainteresowanie nie tylko okolicznych mieszkańców, ale także i potencjalnych klientów korzystających z usług agroturystycznych. Sklepy na wsi nie tylko zaopatrują miejscową ludność w niezbędne w gospodarstwie artykuły i sprzyjają podnoszeniu jakości życia, ale często stanowią ośrodek kontaktów społecznych i wymiany informacji. Ich niewątpliwą zaletą jest fakt, że funkcjonują od długiego czasu i mają dobre relacje z konsumentami².

W wiejskich gospodarstwach domowych, częściej niż w mieście wykorzystuje się wychodowane w ogródkach czy działkach produkty żywnościowe, przetwarza się żywność czy też wykonuje się szereg prac we własnym zakresie. Relatywnie lepsza niż w mieście jest dostępność np. do lokalnych masarni, wędzarni ryb. Tym samym nierzadko mieszkańcy wsi mają łatwiejszy, niż miesz-

² Wrzochalska A., *Zmiany w sieci placówek obsługi handlowej, produkcyjnej i bytowej we wsiach objętych ankietą IERiGŻ-PIB*, Projekt badawczy nr 1 H02C 035 28, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006, s. 9.

kańcy w miastach, dostęp do produktów wytwarzanych w sposób naturalny, a także często sami uczestniczą w procesie wytwarzania żywności.

Popularną formą zaopatrywania się zarówno w produkty żywnościowe jak i w środki do produkcji rolniczej, na obszarach wiejskich jest handel obwoźny. Przede wszystkim w przypadku znacznego oddalenia najbliższego sklepu spożywczego czy też innej placówki handlowej, umożliwia łatwy i szybki zakup potrzebnych towarów. Często produkty sprzedawane w takiej formie są tańsze od oferowanych w stacjonarnych placówkach handlowych, co z punktu widzenia kupujących jest bardzo pożądane. Jednak zdarzają się dostawcy, którzy nie dopełniają szeregu przepisów odnośnie prowadzonej działalności³ czy też nie posiadają wymaganych uprawnień, przez co mogą oferować towary w atrakcyjnych cenach, a to z kolei przekładać się może na trudności z utrzymaniem się na rynku małych placówek handlowych⁴.

Postępujący proces komputeryzacji i stale polepszający się dostęp do Internetu⁵, także na obszarach wiejskich⁶, umożliwia coraz liczniejszej grupie

³ Między innymi art. 7 ustawy z 19 listopada 1999 r. Prawo o działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178) wymaga, aby podmioty gospodarcze prowadzące handel obwoźny miały wpis do rejestru przedsiębiorców, według Polskiej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej. Osoby oraz firmy prowadzące działalność w zakresie handlu obwoźnego artykułami spożywczymi muszą posiadać także pozytywną decyzję SANEPID-u zezwalającą na sprzedaż tych artykułów ze środków transportowych. Nierzadko uzyskane pozwolenie dotyczące sprzedaży detalicznej żywności i produktów spożywczych na targowiskach czy też straganach wzdłuż dróg publicznych, samowolnie interpretowane jest jako pozwolenie na handel obwoźny. (za www.forum.gazeta.pl, dostęp 19.11.2012).

⁴ Por. *Handel obwoźny, kontra małe sklepy wiejskie, Handel obwoźny na drogach...* za www.forum.gazeta.pl, dostęp 19.11.2012, 23.11.2012.

⁵ Według badań CBOS (BS/81/2012), przeprowadzonych w czerwcu 2012 roku, w Polsce przynajmniej raz w tygodniu z Internetu korzysta ponad połowa dorosłych Polaków (56%). Od roku 2005 wielkość ta wzrosła dwukrotnie. Chociaż na obszarach wiejskich odsetek ten obecnie wynosi 47%, a w grupie społeczno-zawodowej rolników takich osób było 22%, to w ostatnich latach można zauważyć, iż rozwarstwienie w tym względzie między wsią a miastem coraz bardziej maleje. Według tego samego źródła, w skali kraju 72% osób korzystających z Internetu (40% ogółu dorosłych) w 2012 roku dokonało zakupów, a 26% internautów (15% ogółu dorosłych) dokonało transakcji sprzedaży. Także relatywnie duża grupa (60%) osób korzystających z Internetu, co oznacza 34% ogółu dorosłych, czytała internetowe wersje gazet lub czasopism.

⁶ Z badań ankietowych przeprowadzonych w roku 2011 wynika, iż w niespełna co czwartej wsi istniała możliwość dostępu do Internetu w miejscach publicznych, takich jak: szkoła podstawowa, świetlica wiejska, biblioteka oraz kawiarenka internetowa. W większości wsi dostęp do Internetu był bezpłatny, finansowany przede wszystkim ze środków gminy. Wyją-

osób, dokonywanie zakupów za pośrednictwem internetowego handlu elektronicznego. Choć ta forma handlu nie jest w Polsce tak powszechna i popularna, jak na przykład w USA czy też krajach Europy Zachodniej, to zainteresowanie nią także w naszym kraju systematycznie wzrasta, a sam proces sprzedaży (i kupna) już obecnie znacząco zastępuje tradycyjne kanały dystrybucji. Także spowolnienie gospodarcze zachodzące nie tylko w skali globalnej, ale i w naszym kraju przyczynić się może do poszukiwania przez konsumentów w tzw. sieci coraz lepszej oferty handlowej. Zjawisko to dokumentują i pokazują badania i doświadczenia rynków w krajach bardziej rozwiniętych. Na ich podstawie, prognozuje się, iż ten trend będzie się nasilał⁷. W Polsce za pośrednictwem tzw. e-sklepów najczęściej kupowane są odzież, obuwie, książki, płyty, sprzęt komputerowy bądź kosmetyki. Rzadziej dostęp do różnego rodzaju usług bądź treści, np.: muzyka i filmy, artykuły ogrodnicze, budowlane, artykuły dla zwierząt, czy też elementy wyposażenia mieszkania⁸. Coraz częściej dokonywane są zakupy żywności i produktów żywnościowych. Jednak na miejsce i sposób dokonywania zakupów ma przede wszystkim miejsce zamieszkania (w tym jego wielkość), poziom wykształcenia i przynależność do klasy społecznej⁹.

Przeprowadzone w IERiGŻ-PIB w Zakładzie Polityki Społecznej i Regionalnej, kolejne badanie ankietowe umożliwiło analizę zmian jakie dokonały się w latach 2005-2011 odnośnie wskazanej powyżej problematyki. W pracy podjęto próbę zbadania funkcjonowania sieci placówek obsługi handlowej, produkcyjnej i usługowej na obszarach wiejskich oraz określenie tendencji i kierunków zmian w tym zakresie. Materiał badawczy stanowią informacje zebrane w 76 wsiach położonych na terenie całego kraju (mapa A.1). Analizę przestrzenną uzyskanych wyników umożliwia wyodrębnienie pięciu makroregionów. W badaniu wyróżniono makroregiony w skład których wchodzi następujące województwa:

- I. śródkowozachodni – kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;
- II. śródkowowschodni – łódzkie, mazowieckie, lubelskie, podlaskie;
- III. południowo-wschodni – świętokrzyskie, małopolskie, podkarpackie oraz śląskie;
- IV. południowo-zachodni – opolskie, lubuskie i dolnośląskie;
- V. północny – zachodniopomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie.

tek stanowiły, działające na zasadzie komercyjnej, kawiarenki internetowe, które w 2011 roku znajdowały się na terenie co dziesiątej badanej wsi (tabela A.1).

⁷ Por. M. Kosicka-Gębska, A. Tul-Krzyszczuk, J. Gębski, *Handel detaliczny żywnością w Polsce*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, s. 150, 166.

⁸ *Korzystanie z Internetu*, BS/81/2012, CBOS, Warszawa, czerwiec 2012, s. 7.

⁹ Por. M. Kosicka-Gębska, A. Tul-Krzyszczuk, J. Gębski, *Handel detaliczny żywnością w Polsce*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, s. 147.

1. Placówki handlowe

Według danych GUS w Polsce w roku 2010 było nieco ponad 346 tys. (346 058) sklepów. W stosunku do roku 2005 ich liczba uległa zmniejszeniu o blisko 40 tys. (39 932). Tym samym w skali kraju w latach 2005-2010 zlikwidowaniu uległo 10,4% tego typu placówek usługowych, prawie wszystkie z nich były prywatne. Najwyższym odsetkiem zlikwidowanych sklepów charakteryzowały się makroregiony: środkowozachodni oraz środkowowschodni, gdzie w analizowanym okresie, zamknięto odpowiednio 15,5% i 12,8% sklepów (tabela A.2). Najmniej sklepów uległo zlikwidowaniu w makroregionie południowo-zachodnim, praktycznie liczba placówek była taka jak w roku 2005. Wpływ na tę sytuację ma rosnące zainteresowanie zakupami w Polsce mieszkańców zza zachodniej i południowej granicy, dla których ceny większości produktów żywnościowych są w naszym kraju atrakcyjne. W ostatnim okresie ożywieniu uległo także zainteresowanie zakupami w Polsce sąsiadów zza wschodniej granicy, głównie Litwinów, którzy zaopatrują się w centrach handlowych i targowiskach położonych w pobliżu przejść granicznych.

Likwidacja znacznej liczby placówek handlowych spowodowała także zwiększenie się liczby mieszkańców przypadającej na jedną tego typu placówkę. W skali kraju z 99 osób w roku 2005 do 110 osób w roku 2010. Największe zwiększenie tego wskaźnika miało miejsce w makroregionach środkowozachodnim i środkowowschodnim oraz makroregionie północnym, czyli na terenie gdzie likwidacji uległa największa liczba placówek.

Mieszkańcy wsi są znaczącą liczebnie grupą potencjalnych klientów, gdyż stanowią około 40% społeczeństwa kraju. Jednak struktura demograficzna oraz ich zwyczaje składają się na swoistą barierę chroniącą przed wyparciem z terenów wiejskich małych sklepów przez zachodnie sieci handlowe. Ze względu na znaczne rozdrobnienie ludności wiejskiej, duże sieci hipermarketów nie są zainteresowane wchodzeniem na wiejskie tereny¹⁰. Wiejskim sklepikom zagrażają natomiast sieci handlowe w pobliskich miasteczkach, powstające sieci placówek handlowych na stacjach benzynowych oraz mniejsze sklepy składające się na sieć dyskontów, które coraz częściej usytuowane są przy drogach czy w pobliżu wspomnianych stacji benzynowych. Dysponują one dużo większym budżetem na działania marketingowe w tym różnego rodzaju akcje promocyjne.

¹⁰ Wrzochalska A., *Zmiany w sieci placówek obsługi handlowej, produkcyjnej i bytowej we wsiach objętych ankietą IERiGŻ-PIB*, Projekt badawczy nr 1 H02C 035 28, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006, s. 8.

Analiza dotycząca częstotliwości dokonywania zakupów żywności, wykazała iż ponad jedna trzecia respondentów dokonywała zakupów 2-3 razy w tygodniu, ponad jedna czwarta badanych kupowała żywność 4-5 razy w tygodniu, a pozostali (ok 15%) czynili to codziennie. Na częstotliwość dokonywania zakupów, oprócz środków finansowych, miała wpływ przede wszystkim lokalizacja i wielkość placówki handlowej. W tradycyjnych jednostkach detalicznych, klienci dokonywali częstszych zakupów, małe ilości żywności kupowane były prawie codziennie lub trzy razy w tygodniu, a większe – co najmniej raz w tygodniu¹¹. Do najczęściej kupowanych przez respondentów produktów żywnościowych należały pieczywo, mleko i jego przetwory, warzywa i owoce. Najbardziej kupowane były z reguły produkty droższe, m.in.: kawa, herbata, alkohol i cukier¹².

Według badań CBOS¹³ przeprowadzonych w styczniu 2011 roku, kupujący z obszarów wiejskich, przy wyborze produktów, kierowali się przede wszystkim ich ceną (78% wskazań). Jakość produktów ważna była dla blisko połowy badanych (48% wskazań). Na kolejnych pozycjach znalazły się przyzwyczajenie i zaufanie (wcześniejsze sprawdzenie) marki (36% i 31% opinii). Najmniej istotnym czynnikiem była informacja dotycząca tego czy produkt jest polski oraz czy marka jest znana – 19% i 18% wskazań.

Z badań ankietowych przeprowadzonych w roku 2011 w IERiGŻ-PIB w Zakładzie Polityki Społecznej i Regionalnej, wynika iż liczba sklepów na terenach obserwowanych wsi uległa niewielkiej zmianie. W analizowanym okresie (lata 2005-2011) nie zlikwidowano co prawda żadnego sklepu spożywczego, ale powstał tylko jeden nowy tego typu sklep¹⁴. Nie zlikwidowano również żadnego z punktów sprzedaży prasy, a nawet powstały 4 nowe takie punkty. Zlikwidowano jedynie 5 sklepów wielobranżowych, ale powstało 11 nowych.

Nieznacznemu pogorszeniu uległa dostępność przestrzenna do placówek handlowych. Ogółem 82,9% badanych wsi posiadało sklep spożywczy na terenie wsi. Najmniej takich wsi było w zachodniej części kraju, w makroregionach

¹¹ M. Kosicka-Gębska, A. Tul-Krzyszczuk, J. Gębski, *Handel detaliczny żywnością w Polsce*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, s. 138.

¹² M. Kosicka, *Konsument wobec konieczności podejmowania decyzji dotyczących zakupów produktów żywnościowych*, SERiA, t. VI, z. 2, Warszawa–Poznań–Puławy, s. 138-144.

¹³ *Mania kupowania, czyli o postawach konsumenckich Polaków*, (BS/5/2011), CBOS, Warszawa styczeń 2011, s. 7.

¹⁴ We wcześniejszej edycji badania (lata 2000-2005) powstało 46 nowych sklepów spożywczych, 33 nowe placówki wielobranżowe oraz 13 nowych punktów sprzedaży prasy, wobec zlikwidowanych: 16 sklepów spożywczych, 14 wielobranżowych i 2 punktów sprzedaży prasy.

środkowozachodnim oraz południowo-zachodnim. Nadal utrzymywała się, nieprzekraczająca 4 kilometrów, maksymalna odległość do sklepu spożywczego (tabela 1).

Tabela 1. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek handlowych
Sklepy spozywczve

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
We wsi						
2005	88,2	90,0	77,4	93,8	100,0	100,0
2011	82,9	70,0	80,6	87,5	77,8	100,0
W odległości 1-2 km						
2005	6,6	10,0	12,9	-	-	-
2011	7,9	20,0	9,7	-	11,1	-
W odległości 3-4 km						
2005	5,2	-	9,7	-	-	-
2011	7,9	10,0	9,7	6,3	11,1	-
Brak w najbliższej okolicy						
2005	-	-	-	-	-	-
2011	1,3	-	-	6,2	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)						
2005	4	2	4	4	0	0
2011	4	4	4	4	2	0

Źródło: ankieta IERIGŻ-PIB.

W analizowanym okresie, zauważalnemu polepszeniu uległa, dostępność przestrzenna do sklepów wielobranżowych. Ogółem ten rodzaj placówki znajdował się na terenie ponad połowy badanych wsi. W latach 2005-2011, odsetek takich wsi ogółem wzrósł o blisko 10 punktów procentowych (pkt. proc.), a w makroregionie środkowozachodnim aż o 20 pkt. proc. (tabela 2). Nadal jednak mieszkańcy znacznego odsetka wsi do sklepu wielobranżowego musieli pokonywać odległość 3-4 km oraz 5-7 km. Maksymalna odległość do tego typu placówki wynosiła 12 kilometrów. W takiej sytuacji byli mieszkańcy wsi położonych w makroregionie środkowowschodnim.

Zmianom uległ także odsetek wsi, które posiadały na swoim terenie punkty zaopatrzenia w prasę (tabela 3). Ogółem odsetek takich wsi w roku 2011 wynosił 48,7% wobec 51,3% w roku 2005. Sytuacja odnośnie dostępności przestrzennej do tego typu placówek handlowych, była wyraźnie zróżnicowana

przestrzennie. Na przykład w makroregionie środkowozachodnim odsetek wsi, które posiadały tego typu placówki wynosił 30%, wobec 60% w roku 2005, a w makroregionie środkowowschodnim wzrósł z 35,5% w roku 2005 do 54,8%.

Tabela 2. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek handlowych
Sklepy wielobranżowe

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
We wsi						
2005	42,4	20,0	41,9	62,5	33,4	50,0
2011	52,7	40,0	54,8	62,5	33,4	60,0
W odległości 1-2 km						
2005	7,9	-	9,7	12,5	11,1	-
2011	6,6	-	3,2	6,3	33,3	-
W odległości 3-4 km						
2005	18,4	30,0	16,1	18,8	11,1	20,0
2011	18,4	30,0	16,1	25,0	-	20,0
W odległości 5-7 km						
2005	15,9	40,0	16,1	-	11,1	20,0
2011	17,1	30,0	16,1	-	33,3	20,0
W odległości większej niż 8 km						
2005	13,2	10,0	12,9	6,3	33,3	10,0
2011	2,6	-	6,5	-	-	-
Brak w najbliższej okolicy						
2005	1,3	-	-	6,2	-	-
2011	2,6	-	3,2	6,2	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)						
2005	14	13	10	8	14	11
2011	12	7	12	4	7	7

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Podkreślić należy, iż prasa sprzedawana jest także w sklepach spożywczych, wielobranżowych, a także o czym sygnalizowali mieszkańcy badanych wsi, dostarczana jest do domów na podstawie wcześniejszej prenumeraty przez listonoszy.

Przeprowadzone badania wykazały, iż ogółem na terenie jednej trzeciej badanych wsi znajdowały się wszystkie trzy typy analizowanych placówek handlowych: sklep spożywczy, sklep wielobranżowy i punkt sprzedaży prasy (tabela 4). Kolejnych 18,4% wsi posiadało na swoim terenie sklep spożywczy

i wielobranżowy. Nadal jednak blisko 20% wsi posiadało tylko sklep spożywczy, a w co dziesiątej nie było żadnej z wymienionych placówek. Nie mniej jednak w stosunku do roku 2005 odnotowano pozytywne zmiany.

Tabela 3. Odsetek badanych wsi według odległości do punktów sprzedaży prasy

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
We wsi						
2005	51,3	60,0	35,5	56,3	66,7	70,0
2011	48,7	30,0	54,8	37,5	55,6	60,0
W odległości 1-2 km						
2005	7,9	-	9,7	12,5	11,1	-
2011	7,9	-	3,2	12,5	33,3	-
W odległości 3-4 km						
2005	17,1	20,0	25,8	12,5	-	10,0
2011	13,1	30,0	12,9	12,5	-	10,0
W odległości 5-7 km						
2005	17,1	20,0	19,4	18,8	-	20,0
2011	18,4	30,0	19,4	18,8	-	20,0
W odległości większej niż 8 km						
2005	6,6	-	9,7	-	22,2	-
2011	6,6	10,0	3,2	12,5	11,1	-
Brak w najbliższej okolicy						
2005	1,3	-	3,2	-	-	-
2011	5,3	-	6,5	6,2	-	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)						
2005	15	7	15	10	14	7
2011	30	8	30	10	8	7

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Stosunkowo lepsza sytuacja odnośnie lokalizacji na terenach wiejskich placówek handlowych była w gminach wiejskich, niż w gminach wiejsko-miejskich. Sytuacja była również zróżnicowana regionalnie. Najwięcej wsi posiadających, w roku 2011, wszystkie trzy placówki handlowe skupionych było w makroregionie północnym – 50% wsi oraz makroregionach środkowo-wschodnim i południowo-zachodnim (odpowiednio 35,5% i 33,4% wsi). Z kolei w makroregionie środkowozachodnim jedynie co piąta wieś miała na swoim terenie wskazane rodzaje tych placówek (tabela A.3).

Tabela 4. Odsetek wsi posiadający na swoim terenie i w odległości do 2 km wybrane placówki handlowe w 2005 i 2011 roku

Wyszczególnienie	2005 ogółem	2011		
		ogółem	w tym na terenie gmin:	
			miejsko-wiejskich	wiejskich
Na terenie wsi				
Sklep spożywczy, wielobranżowy oraz punkt sprzedaży prasy	30,3	33,0	27,8	34,5
Sklep spożywczy i wielobranżowy	13,1	18,4	16,7	19,0
Sklep spożywczy i punkt sprzedaży prasy	17,1	13,2	11,1	13,8
Tylko sklep spożywczy	23,7	19,7	16,7	20,7
Tylko sklep wielobranżowy	-	1,3	-	1,7
Tylko punkt sprzedaży prasy	1,3	2,6	5,5	1,7
Brak placówek handlowych	14,5	11,8	22,2	8,6
W odległości do 2 km (w tym na terenie wsi)				
Sklep spożywczy, wielobranżowy oraz punkt sprzedaży prasy	40,8	39,5	38,8	39,7
Sklep spożywczy i wielobranżowy	11,8	18,4	16,7	19,0
Sklep spożywczy i punkt sprzedaży prasy	17,1	17,1	16,7	17,2
Tylko sklep spożywczy	25,0	15,8	16,7	15,5
Tylko sklep wielobranżowy	-	1,3	-	1,7
Tylko punkt sprzedaży prasy	-	-	-	-
Brak placówek handlowych	5,3	7,9	11,1	6,9

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Większość placówek handlowych została bardzo pozytywnie oceniona przez ankietowane osoby. Ponad trzy czwarte respondentów oceniło dobrze ich działalność (tabela A.5). Nie oznacza to jednak, iż potrzeby ludności w tym zakresie są jednoznacznie zaspokojone. Zebrane informacje pokazują, iż nawet we wsiach gdzie mieściły się dwa sklepy spożywcze mieszkańcy mieli negatywne spostrzeżenia. Głównie skarżono się na utrudnienia wynikające ze znacznego oddalenia wymienionych placówek od miejsca zamieszkania. Często też problemem były brak konkurencji i wysokie ceny oferowanych produktów, gdyż we wsi czy w jej najbliższej okolicy znajdował się tylko jeden sklep i mieszkańcy musieli akceptować oferowane w nim ceny. Odnotowano również szereg sygnałów dotyczących lepszego zaopatrzenia sklepów. Zgłaszano również zapotrzebowanie na specjalistyczne sklepy, np.: sklep ogrodniczy, sklep z maszynami i narzędziami rolniczymi. Szczególnie liczne braki odnośnie usług handlowych

zgłaszane były przez mieszkańców makroregionu południowo-wschodniego, gdzie w ponad jednej trzeciej wsi sygnalizowano takie zapotrzebowanie.

Swoistym uzupełnieniem sieci stacjonarnych placówek handlowych jest handel w formie obwoźnej. Oprócz pieczywa, które było głównym dostarczanym produktem, zaopatrywano również ludność w wyroby mięsno-wędliniarskie, a także owoce i inne artykuły spożywcze. Nierzadko jedną wieś zaopatrywało kilku dostawców. Ankietowane osoby nie zgłaszały zastrzeżeń ani innych uwag dotyczących nieprawidłowości odnośnie sprzedaży produktów w ramach handlu obwoźnego. Ta forma sprzedaży artykułów spożywczych najbardziej rozwinięta była w makroregionie środkowowschodnim, gdzie tego typu towary dostarczano do blisko 30% wsi na tym terenie.

2. Placówki usług osobistych

Badaną sieć placówek usług osobistych na obszarach wiejskich stanowiły zakłady fryzjerskie, punkty usług krawieckich i szewskich oraz pralnie chemiczne.

W skali ogólnej w roku 2011 zwiększył się, w stosunku do roku 2005, odsetek wsi na których terenie znajdowały się wyszczególnione placówki usług osobistych. Zmniejszeniu uległa także najdalsza odległość do najbliższej zlokalizowanej placówki (tabela 5 i tabela 6). Niemniej jednak pokonanie tych odległości jest problemem dla mieszkańców wielu wsi. Chociaż w ankietowanych wsiach powstało np. 16 nowych zakładów fryzjerskich i żaden dotychczas działający nie został zlikwidowany, to nadal ich liczba nie zaspokaja rosnących potrzeb mieszkańców ankietowanych wsi. Nowe zakłady powstały w blisko 8% tych skupisk. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż w jednej wsi makroregionu południowo-wschodniego powstały aż trzy takie zakłady, w makroregionach północnym i południowo-zachodnim otwarte zostały po dwie takie placówki w jednej wsi. Otwarte zostały 4 punkty usług krawieckich i także żaden dotychczas działający nie został zlikwidowany. Działalność w latach 2005-2011 rozpoczęły tylko dwa nowe punkty usług szewskich (wobec jednego zlikwidowanego) oraz pięć nowych pralni chemicznych. Jedna ze wsi makroregionu południowo-wschodniego uzyskała dostęp do dwóch takich placówek. W jednej ze wsi makroregionu środkowozachodniego zorganizowano punkt pralniczy, który odbiera odzież od mieszkańców i przekazuje ją do pralni.

Ankietowane osoby podkreślały w swoim otoczeniu brak przede wszystkim usług fryzjerskich (w 18,4% ankietowanych wsi skarżono się na takie braki). Takie głosy odnotowano we wszystkich wyodrębnionych makroregionach.

Nieco rzadziej podkreślano brak punktów krawieckich i szewskich, a także usług kosmetycznych.

Tabela 5. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek świadczących usługi bytowe

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Zakłady fryzjerskie							
We wsi	2005	10,5	20,0	19,9	12,5	-	-
	2011	15,8	20,0	16,1	25,0	11,2	-
W odległości:							
1-2 km		7,9	10,0	35,5	18,8	11,1	-
3-4 km		27,6	30,0	29,0	31,2	11,1	10,0
5-7 km		26,4	30,0	12,9	12,5	33,3	30,0
8 km (i więcej)		19,7	10,0	3,3	12,5	33,3	50,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	3,2	-	-	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	18	16	18	12	14	15
	2011	20	8	20	15	12	17
Punkty usług krawieckich							
We wsi	2005	10,5	20,0	16,1	6,3	-	-
	2011	13,2	20,0	16,1	18,8	-	-
W odległości:							
1-2 km		-	-	-	-	-	-
3-4 km		11,8	20,0	-	31,2	11,1	10,0
5-7 km		19,7	30,0	19,4	12,5	22,2	20,0
8 km (i więcej)		48,7	30,0	61,3	25,0	55,6	60,0
Brak w najbliższej okolicy		6,6	-	3,2	12,5	11,1	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	32	28	32	30	20	15
	2011	25	15	25	15	20	17
Punkty usług szewskich							
We wsi	2005	4,1	-	3,2	6,3	-	10,0
	2011	3,9	-	6,5	6,2	-	-
W odległości:							
1-2 km		-	-	-	-	-	-
3-4 km		10,5	-	9,7	18,8	11,1	10,0
5-7 km		22,4	30,0	16,1	31,2	22,2	20,0
8 km (i więcej)		56,6	70,0	64,5	25,0	66,7	60,0
Brak w najbliższej okolicy		6,6	-	3,2	18,8	-	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	32	20	32	20	20	15
	2011	27	27	25	15	20	17

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Relatywnie najlepiej respondenci ocenili działalność istniejących zakładów fryzjerskich oraz pralni chemicznych (odpowiednio 82,4% oraz 77,6% ocen dobrych). Z kolei najgłębiej, zdecydowanie gorzej niż w roku 2005¹⁵, oceniono punkty krawieckie – około dwie trzecie z nich otrzymało najwyższą (dobrą) ocenę (tabela A.6).

Tabela 6. Odsetek badanych wsi według odległości do pralni chemicznych

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Pralnie chemiczne						
We wsi	2005	-	-	-	-	-
	2011	1,3	-	3,2	-	-
W odległości:						
1-2 km		2,6	10,0	3,2	-	-
3-4 km		4,0	10,0	-	-	11,1
5-7 km		15,8	30,0	6,5	25,0	22,2
8 km (i więcej)		75,0	50,0	87,1	68,7	66,7
Brak w najbliższej okolicy		1,3	-	-	6,3	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	45	28	45	45	20
	2011	35	24	34	28	18

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Odnotowana dalsza poprawa dostępności przestrzennej do placówek usług osobistych jest głównie wyrazem przemian społecznych i upodabniania się środowiska wiejskiego do miejskiego w kontekście potrzeb i warunków życia.

3. Techniczne i naprawcze punkty usługowe

W badaniu poddano analizie także wybrane techniczne punkty usługowe, takie jak: zakłady rzemieślnicze (elektryczne, stolarskie, ciesielskie, mechaniczne czy kowalskie) oraz zakłady naprawcze samochodów, maszyn rolniczych, zakłady remontowo-budowlane oraz punkty napraw sprzętu AGD.

Dostępność przestrzenna do tego typu placówek nadal stanowiła istotny problem dla ankietowanych osób. Stosunkowo najlepsza sytuacja była odnośnie usług elektrycznych, które dostępne były na terenie jednej czwartej wsi

¹⁵ W roku 2005 79,4% punktów usług krawieckich uzyskało ocenę dobrą oraz: 84,0% zakładów fryzjerskich, 70,0% punktów usług szewskich oraz 69,4% pralni chemicznych.

oraz do usług stolarskich – w blisko co trzeciej wsi. W przypadku usług stolarskich odnotowano w badanym okresie zauważalną poprawę. Szczególnie we wschodnim i północnym rejonie Polski. Gorzej było z dostępnością do usług ciesielskich i kowalskich. Nadal odnotowuje się ubytek kowali, jedynie co dziesiąta wieś miała dostęp do tego typu usług na swoim terenie (tabela 7), a lokalnie odnotowano głosy o potrzebie takich usług.

W latach 2005-2011 odnotowano znaczącą poprawę w dostępności przestrzennej ludności wiejskiej przede wszystkim do zakładów remontowo-budowlanych oraz zakładów samochodowych.

Placówki te posiadało na swoim terenie odpowiednio 42,1% oraz 30,3% ankietowanych wsi. Nadal sporadycznie na terenach wiejskich znajdowały się punkty napraw sprzętu AGD¹⁶. Można sądzić, iż zapotrzebowanie na tego typu usługi jest marginalne, chociaż część respondentów we wsiach makroregionów: południowo-wschodniego i środkowowschodniego sygnalizowało takie braki (odpowiednio w 6,3% i 6,5% wsi). Pozostałe z nich ocenione były jeszcze lepiej (tabela A.7) uzyskały ponad osiemdziesiąt procent najwyższych ocen (usługi elektryczne, mechaniczno-ślusarskie oraz zakłady remontowo-budowlane).

¹⁶ Można sądzić, iż zapotrzebowanie na tego typu usługi jest marginalne, gdyż sprzęt, który używany jest obecnie w gospodarstwach domowych (zarówno sprzęt RTV, jak i sprzęt AGD) jest lepszej jakości i ewentualnych napraw wymaga w specjalistycznych, firmowych punktach serwisowych, które zwykle skupione są w gminie czy powiecie. Naprawiany sprzęt w innych punktach serwisowych traci prawo do gwarancji. Szeroka oferta rynkowa, rozpiętość cenowa praktycznie każdego z produktów (w tym promocje i wyprzedaże) przyczyniają się do tego, iż naprawa sprzętu RTV czy AGD staje się bardzo często nieopłacalna.

Tabela 7. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek świadczących usługi techniczne i naprawcze

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Elektryk							
We wsi	2005	17,1	20,0	19,4	25,0	11,1	-
	2011	25,0	10,0	29,0	43,8	-	20,0
W odległości:							
1-2 km		-	-	-	-	-	-
3-4 km		11,8	20,0	12,9	6,2	11,1	10,0
5-7 km		26,3	50,0	19,4	25,0	33,3	20,0
8 km (i więcej)		33,0	20,0	35,5	18,8	44,5	50,0
Brak w najbliższej okolicy		3,9	-	3,2	6,2	11,1	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	30	16	25	30	14	15
	2011	24	15	24	11	12	16
Stolarz							
We wsi	2005	34,2	30,0	35,5	37,5	33,3	30,0
	2011	29,0	20,0	35,5	31,3	33,3	10,0
W odległości:							
1-2 km		7,9	10,0	-	18,8	22,3	-
3-4 km		10,5	-	12,9	18,8	-	10,0
5-7 km		18,4	30,0	16,1	18,8	11,1	20,0
8 km (i więcej)		23,7	30,0	25,8	12,5	11,1	40,0
Brak w najbliższej okolicy		10,5	10,0	9,7	-	22,2	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	20	16	20	6	12	15
	2011	27	27	22	11	8	17
Cieśla							
We wsi	2005	17,1	-	29,0	18,8	-	10,0
	2011	17,1	20,0	25,8	12,5	-	10,0
W odległości:							
1-2 km		2,6	-	-	-	22,2	-
3-4 km		9,2	10,0	6,5	18,8	11,1	-
5-7 km		11,8	20,0	16,1	6,3	-	10,0
8 km (i więcej)		27,6	40,0	29,0	18,8	22,2	30,0
Brak w najbliższej okolicy		31,2	10,0	22,6	43,6	44,5	50,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	40	20	18	10	14	40
	2011	40	22	15	11	8	40
Kowal							
We wsi	2005	14,5	20,0	12,9	12,5	22,2	10,0
	2011	10,5	10,0	16,1	-	-	20,0
W odległości:							
1-2 km		4,0	-	3,2	6,3	11,1	-
3-4 km		2,6	-	-	6,3	-	10,0
5-7 km		15,8	20,0	22,6	6,3	-	20,0
8 km (i więcej)		15,8	50,0	19,4	-	11,1	-
Brak w najbliższej okolicy		51,3	20,0	38,7	81,1	77,8	50,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	20	20	10	7	14	8
	2011	28	28	10	5	12	7

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela 8. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek świadczących usługi techniczne i naprawcze

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Zakład samochodowy							
We wsi	2005	22,4	40,0	29,0	18,8	-	10,0
	2011	30,3	40,0	35,5	25,0	33,3	10,0
W odległości:							
1-2 km		9,2	-	3,2	18,8	22,3	10,0
3-4 km		17,1	30,0	16,1	18,8	11,1	10,0
5-7 km		23,7	30,0	19,4	25,0	22,2	30,0
8 km (i więcej)		17,1	-	22,6	6,4	11,1	30,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	3,2	-	-	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	25	10	25	20	12	15
	2011	20	7	20	11	18	17
Mechanik / ślusarz							
We wsi	2005	35,5	40,0	35,5	18,8	33,3	60,0
	2011	30,2	30,0	25,8	18,8	44,5	50,0
W odległości:							
1-2 km		5,3	-	-	12,5	22,2	-
3-4 km		11,8	20,0	9,7	25,0	-	-
5-7 km		22,4	30,0	29,0	18,8	11,1	10,0
8 km (i więcej)		22,4	20,0	32,3	12,5	11,1	20,0
Brak w najbliższej okolicy		7,9	-	3,2	12,4	11,1	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	30	6	25	30	14	15
	2011	20	12	20	11	18	17
Zakład remontowo-budowlany							
We wsi	2005	27,6	30,0	32,3	31,3	-	30,0
	2011	42,1	40,0	35,5	50,0	44,5	50,0
W odległości:							
1-2 km		5,3	10,0	-	-	33,3	-
3-4 km		10,5	10,0	12,9	18,8	-	-
5-7 km		15,8	30,0	16,1	18,8	-	10,0
8 km (i więcej)		22,4	10,0	32,3	6,2	11,1	30,0
Brak w najbliższej okolicy		3,9	-	3,2	-	11,1	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	30	28	25	30	14	47
	2011	22	12	22	10	8	17
Naprawa sprzętu AGD							
We wsi	2005	1,3	-	-	6,3	-	-
	2011	5,3	-	12,9	-	-	-
W odległości:							
1-2 km		-	-	-	-	-	-
3-4 km		5,3	10,0	-	-	11,1	20,0
5-7 km		25,0	50,0	16,1	25,0	33,3	20,0
8 km (i więcej)		64,4	40,0	71,0	75,0	55,6	60,0
Brak w najbliższej okolicy		-	-	-	-	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	32	20	32	30	17	25
	2011	34	22	34	28	18	25

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela 9. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek świadczących usługi techniczne i naprawcze w 2011 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Punkt napraw sprzętu rolniczego						
We wsi	9,2	20,0	9,7	-	-	20,0
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	10,5	-	12,9	6,2	22,2	10,0
5-7 km	19,8	40,0	19,4	12,5	11,1	20,0
8 km (i więcej)	36,8	30,0	32,2	43,8	22,3	50,0
Brak w najbliższej okolicy	23,7	10,0	25,8	37,5	22,2	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	60	19	22	28	17	60
Usługi mechanizacyjne						
We wsi	22,4	50,0	19,4	12,5	11,1	30,0
W odległości:						
1-2 km	1,3	-	-	-	-	10,0
3-4 km	13,1	10,0	19,4	12,5	11,1	-
5-7 km	17,1	20,0	22,6	6,2	22,2	10,0
8 km (i więcej)	23,7	10,0	19,3	37,5	22,2	30,0
Brak w najbliższej okolicy	22,4	10,0	19,3	31,3	33,4	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	120	10	20	28	15	120

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Szczególnie ważne z punktu widzenia ludności wsi, powiązanej z rolnictwem poprzez prowadzenie gospodarstwa rolnego, jest możliwość korzystania z usług świadczących techniczne usługi na potrzeby produkcji rolniczej. Dlatego też w roku 2011 analizie poddano także działalność wybranych tego typu placówek. Zbadano dostępność do punktów napraw sprzętu rolniczego i punktów usług mechanizacyjnych. Punkty napraw sprzętu rolniczego ogółem znajdowały się na terenie co dziesiątej wsi, a usługi mechanizacyjne w co piątej ankietowanej wsi. Relatywnie duża była maksymalna odległość do tego typu placówek. W przypadku punktów naprawczych sprzętu rolniczego – 60 km i dwa razy większa w przypadku usług mechanizacyjnych (tabela 9).

Działające punkty w opinii respondentów uzyskały wysoką ocenę – ponad osiemdziesiąt procent wskazań najwyższych ocen (tabela A.8). Jednak na terenie badanych wsi, położonych przede wszystkim w Polsce środkowej i północnej ludność sygnalizowała dość istotne braki w tym zakresie. Szczególnie brakowało usług związanych z naprawą sprzętu i maszyn rolniczych, w tym

brak wykwalifikowanych mechaników maszyn rolniczych z elementami elektroniki pojazdowej. Odnotowano także przypadki naprawy sprzętu rolniczego we własnym zakresie lub korzystanie z pomocy mechaników zatrudnionych w zakładach samochodowych.

4. Punkty zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej

W skład sieci handlowej na obszarach wiejskich wchodzi także placówki handlowe, które prowadzą sprzedaż środków do produkcji rolniczej. Należą do nich między innymi punkty zaopatrzenia w środki ochrony roślin, nawozy mineralne, pasze, materiał siewny, zwierzęta hodowlane oraz zwierzęta przeznaczone do chowu, a także punkty sprzedaży maszyn i części rolniczych, materiałów budowlanych i opałowych. Tego typu punkty zaopatrzeniowe, w najbliższej okolicy, posiadał jednak tylko niewielki odsetek ankietowanych wsi (tabela 10 i A.10). Sytuacja była podobna jak w roku poprzedniego badania ankietowego (rok 2005). Nadal w najtrudniejszym położeniu byli rolnicy, którzy potrzebowali zaopatrzyć się w zwierzęta do chowu i hodowli. Musieli oni pokonywać znaczące odległości. Nadmienić jednak należy, iż w przypadku tych dwóch analizowanych produktów, najdalsze odległości do miejsca zaopatrzenia w latach 2005-2011, uległy zmniejszeniu.

W badanym okresie ludność wiejska zaopatrywała się przede wszystkim w istniejących już placówkach, gdyż powstały tylko nieliczne nowe tego typu punkty (ogółem po jednym punkcie sprzedającym: nawozy mineralne, ziarno kwalifikowane, maszyny oraz rolnicze zwierzęta hodowlane i zwierzęta do chowu). Najwięcej nowych punktów zajmowało się sprzedażą gazu w butlach – sześć (w trzech wsiach), w tym w jednej ze wsi makroregionu południowo-wschodniego powstały aż trzy takie jednostki. Podkreślić jednak należy, iż likwidacji uległy trzy takie placówki w tym dwie w jednej wsi. Kolejne cztery nowe punkty dotyczyły sprzedaży paliw płynnych, a trzy zaopatrzenia w materiały budowlane. Likwidacji uległ jeden punkt prowadzący sprzedaż węgla, ale powstały dwa nowe.

Zebrane sygnały ankietowanych osób, odnośnie punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej, najczęściej dotyczyły braku możliwości zakupu maszyn, sprzętu i narzędzi rolniczych w relatywnie bliskiej odległości. Lokalnie sugerowano także brak Kółek Rolniczych lub innych placówek, gdzie istniałaby możliwość ewentualnego wypożyczenia tego typu sprzętu i narzędzi.

Tabela 10. Odsetek badanych wsi według odległości do punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Środki ochrony roślin							
We wsi	2005	10,5	10,0	9,7	25,0	-	-
	2011	10,5	10,0	9,7	12,5	22,2	-
W odległości:							
1-5 km		40,7	50,0	45,2	37,5	22,2	40,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	-	12,5	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	28	10	15	8	17	28
	2011	25	15	25	15	17	25
Nawozy mineralne							
We wsi	2005	14,5	20,0	16,1	18,8	11,1	-
	2011	11,8	10,0	12,9	12,5	22,2	-
W odległości:							
1-5 km		52,6	50,0	64,6	43,8	33,3	50,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	-	25,5	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	28	18	10	8	12	28
	2011	17	10	12	10	12	17
Ziarno kwalifikowane							
We wsi	2005	4,1	10,0	-	12,5	-	-
	2011	5,3	10,0	3,2	6,2	11,1	-
W odległości:							
1-5 km		22,3	40,0	19,4	18,8	11,1	30,0
Brak w najbliższej okolicy		5,3	-	6,5	6,2	11,1	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	50	35	50	30	17	20
	2011	40	28	35	30	40	17
Sadzeniaki							
We wsi	2005	2,6	-	-	12,5	-	-
	2011	2,6	-	3,2	6,2	-	-
W odległości:							
1-5 km		18,4	50,0	16,2	12,5	11,1	10,0
Brak w najbliższej okolicy		10,5	-	6,4	18,8	22,2	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	50	40	50	30	35	20
	2011	35	28	35	30	40	25
Pasze							
We wsi	2005	14,5	30,0	12,9	25,0	-	-
	2011	13,1	30,0	9,6	12,5	22,2	-
W odległości:							
1-5 km		43,4	50,0	58,1	37,5	11,1	30,0
Brak w najbliższej okolicy		5,3	-	3,2	12,5	-	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	24	7	24	20	16	17
	2011	17	10	12	14	16	17

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

cd. Tabeli 10. Odsetek badanych wsi według odległości do punktów zaopatrzenia w wybrane środki do produkcji rolniczej

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Zwierzęta hodowlane							
We wsi	2005	1,3	10,0	-	-	-	-
	2011	2,7	-	3,2	6,3	-	-
W odległości:							
1-5 km		10,6	10,0	16,1	6,2	-	10,0
Brak w najbliższej okolicy		27,6	20,0	12,9	37,5	66,7	30,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	150	80	150	30	150	100
	2011	100	40	35	30	50	100
Zwierzęta do chowu							
We wsi	2005	5,3	30,0	3,2	-	-	-
	2011	4,0	30,0	-	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		10,5	10,0	16,1	6,2	-	10,0
Brak w najbliższej okolicy		25,0	10,0	16,1	18,8	77,8	30,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	150	16	80	30	150	58
	2011	80	80	35	30	40	70
Maszyny i części rolnicze							
We wsi	2005	1,3	10,0	-	-	-	-
	2011	2,6	10,0	3,2	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		28,9	20,0	51,6	6,3	11,1	20,0
Brak w najbliższej okolicy		1,3	-	-	6,2	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	50	35	45	45	33	50
	2011	40	40	30	30	33	40
Materiały budowlane							
We wsi	2005	11,8	20,0	9,7	25,0	-	-
	2011	10,5	10,0	16,1	12,5	-	-
W odległości:							
1-5 km		31,6	40,0	25,8	37,5	22,2	40,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	-	12,5	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	50	7	20	10	17	50
	2011	25	11	25	11	14	17
Węgiel							
We wsi	2005	15,9	40,0	9,7	31,3	-	-
	2011	15,8	40,0	6,5	18,8	22,3	10,0
W odległości:							
1-5 km		44,7	10,0	64,5	37,5	43,3	30,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	-	12,5	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	15	7	10	8	14	15
	2011	18	15	18	9	12	17

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

cd. Tabeli 10. Odsetek badanych wsi według odległości do punktów zaopatrzenia w wybrane środki do produkcji rolniczej

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Paliwa płynne							
We wsi	2005	15,9	-	16,1	25,0	22,2	10,0
	2011	14,5	-	22,6	12,5	11,1	10,0
W odległości:							
1-5 km		42,1	50,0	38,7	50,0	44,4	30,0
Brak w najbliższej okolicy		2,6	-	-	12,5	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	15	10	10	8	14	15
	2011	17	15	12	10	10	17
Gaz w butlach							
We wsi	2005	76,3	60,0	70,0	81,3	100,0	90,0
	2011	68,4	70,0	64,5	68,7	77,8	70,0
W odległości:							
5 km		2,6	10,0	-	6,3	-	-
1-5 km		17,1	20,0	16,2	18,9	22,2	10,0
Brak w najbliższej okolicy		5,2	-	-	12,5	-	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	12	10	10	4	9	7
	2011	20	7	20	5	1	1

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Sygnalizowano również braki odnośnie punktów sprzedaży pasz i środków ochrony roślin, materiałów budowlanych. Z dotychczas działających punktów najniżej oceniono działalność tych, które oferowały zwierzęta do chowu (tabela A.9), spośród których mniej niż 70% otrzymało dobrą ocenę. Działalność pozostałych punktów zaopatrzeniowych oceniono relatywnie lepiej.

5. Punkty skupu produktów rolnych

Główną trudnością odnośnie korzystania, przez ludność zamieszkałą ankietowane wsie, z punktów skupu produktów rolnych był ich brak w najbliższej okolicy oraz znaczące ich oddalenie od badanych skupisk. Na terenie badanych wsi znajdowały się tylko nieliczne punkty skupu produktów roślinnych (tabela 11), a mieszkańcy około jednej trzeciej wsi sygnalizowali brak takich punktów w okolicy. Stosunkowo najlepsza sytuacja była odnośnie skupu zbóż, ale i w tym przypadku co dziesiąta wieś zgłaszała brak możliwości korzystania z takiego punktu w najbliższej okolicy. Relatywnie lepsza była dostępność przestrzena do punktów skupu produktów pochodzenia zwierzęcego. Punkty

skupu żywca znajdowały się w 13,1% ankietowanych wsi, mleka w 17,1% wsi, gorzej było z punktami skupu drobiu i jaj. Chociaż w tym przypadku sytuacja uległa poprawie w stosunku do roku 2005, to w około połowie wsi zgłaszano brak możliwości korzystania z tego typu placówek (tabela 12). Pogorszeniu uległa także dostępność do punktów skupu mleka, chociaż nadal liczne zakłady mleczarskie prowadziły skup bezpośrednio z gospodarstw rolnych. Braki odnośnie skupu mleka zgłaszano w co piątej wsi.

Chociaż problem dostępności do zorganizowanych rynków zbytu występował na terenie całego kraju, to w poszczególnych makroregionach odnotowano znaczne zróżnicowanie w ich skali. Wyrażane opinie były głównie spowodowane kierunkami produkcji, jakie prowadzone były na danym terenie.

W makroregionie środkowozachodnim szczególne braki odnotowano odnośnie punktu skupu zboża i warzyw oraz punktu skupu zwierząt. W jednej ze wsi tego makroregionu zgłaszano szczególne problemy z uciążliwością dostarczania buraków cukrowych do odległego o 245 kilometrów miejsca odbioru. Niektóre produkty rolnicze odbierane były przez odbiorców przyjeżdżających bezpośrednio do gospodarstwa. Z połowy wsi tego makroregionu odbierane było mleko, rzadziej zwierzęta a także niektóre warzywa (cebula i buraki).

W makroregionie środkowowschodnim, także najbardziej brakowało punktów skupu warzyw i owoców. Tego typu braki sygnalizowano w około 16% wsi. Zgłaszano także brak wyspecjalizowanych punktów odbioru między innymi jabłek z przeznaczeniem na eksport. Podkreślano również dalekie położenie punktów skupu zbóż.

Okolo 45% wsi korzystało także z usług bezpośrednich odbiorców mleka. Ponad jedna trzecia wsi miała możliwość bezpośredniego odbioru zwierząt (trzody chlewnej i bydła). Rzadziej odbierano warzywa i owoce (w tym fasolę – w dwóch wsiach oraz aronię). Z kilku wsi bezpośredni odbiorcy skupowali ziemniaki, buraki cukrowe i zboże.

We wsiach makroregionu południowo-wschodniego brakowało generalnie stacjonarnych punktów skupu większości produktów zwierzęcych i roślinnych. Podobnie jak w poprzednim regionie, odnotowano szczególne uciążliwości ze zbytem buraków cukrowych, gdyż zlikwidowana została cukrownia, która we wcześniejszym okresie zapewniała zbytni tego produktu.

Tabela 11. Odsetek badanych wsi według odległości do punktów skupu produktów rolnych (produkcja roślinna)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Zboża							
We wsi	2005	4,1	-	6,4	-	-	10,0
	2011	2,6	-	6,5	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		16,1	40,0	25,8	-	-	-
Brak w najbliższej okolicy		10,5	-	9,7	18,8	-	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	160	35	160	37	20	17
	2011	60	28	60	38	40	17
Ziemiaki							
We wsi	2005	-	-	-	-	-	-
	2011	1,3	-	3,2	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		10,5	30,0	12,9	-	-	10,0
Brak w najbliższej okolicy		30,3	10,0	32,3	37,5	55,6	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	160	70	160	38	35	60
	2011	60	37	60	38	40	40
Buraki cukrowe							
We wsi	2005	2,6	10,0	-	6,3	-	-
	2011	4,0	10,0	6,5	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		8,0	10,0	6,5	-	11,1	20,0
Brak w najbliższej okolicy		35,5	10,0	41,9	50,0	44,5	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	170	70	170	35	130	32
	2011	245	245	200	150	50	70
Warzywa							
We wsi	2005	4,1	-	6,4	6,3	-	-
	2011	6,6	10,0	6,5	12,6	-	-
W odległości:							
1-5 km		14,5	20,0	16,1	12,5	-	20,0
Brak w najbliższej okolicy		36,8	20,0	22,6	50,0	88,9	30,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	200	50	200	100	22	50
	2011	65	65	24	15	7	17
Owoce							
We wsi	2005	9,2	-	16,1	12,5	-	-
	2011	5,2	10,0	-	12,5	-	10,0
W odległości:							
1-5 km		15,7	10,0	19,4	18,7	-	20,0
Brak w najbliższej okolicy		33,0	30,0	19,4	37,5	88,9	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	60	50	60	30	35	50
	2011	200	65	200	28	7	17

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela 12. Odsetek badanych wsi według odległości do punktów skupu produktów rolnych (produkcja zwierzęca)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Żywiec							
We wsi	2005	14,5	30,0	22,6	6,3	-	-
	2011	13,1	30,0	12,9	12,5	11,1	-
W odległości:							
1-5 km		31,5	50,0	45,2	6,3	11,1	30,0
Brak w najbliższej okolicy		14,5	-	9,7	18,8	44,5	10,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	52	13	20	30	52	17
	2011	60	7	60	30	12	20
Mleko							
We wsi	2005	26,3	50,0	32,3	18,8	11,1	10,0
	2011	17,1	40,0	22,6	12,5	-	-
W odległości:							
1-5 km		18,4	20,0	22,6	24,9	-	10,0
Brak w najbliższej okolicy		21,1	-	12,9	18,8	55,6	40,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	52	30	45	30	52	50
	2011	60	37	60	30	19	30
Drób							
We wsi	2005	-	-	-	-	-	-
	2011	5,3	10,0	6,5	-	-	10,0
W odległości:							
1-5 km		6,6	10,0	12,9	-	-	-
Brak w najbliższej okolicy		50,0	50,0	32,2	62,5	88,9	50,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	200	50	200	10	70	25
	2011	60	15	60	30	40	60
Jaja							
We wsi	2005	-	-	-	-	-	-
	2011	4,0	10,0	-	-	-	20,0
W odległości:							
1-5 km		11,9	10,0	16,1	-	-	10,0
Brak w najbliższej okolicy		48,6	50,0	32,3	68,8	88,9	30,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	200	50	200	20	20	11
	2011	200	15	200	20	7	30

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Zorganizowania wymagał także skup owoców miękkich przede wszystkim malin. W co piątej wsi skorzystać można było z bezpośredniego odbioru mleka. W mniejszym zakresie prowadzony był również bezpośredni skup tytoniu, warzyw i owoców, po które przyjeżdżali także odbiorcy z Ukrainy. W niektórych wsiach skupowano także zwierzęta (między innymi buhaje czy trzodę chlewną).

Z kolei w makroregionie północnym występowały lokalne problemy ze skupem mleka, zbytem ziemniaków w hurtowych ilościach. Mleko było skupowane także przez bezpośrednich odbiorców w prawie połowie wsi. Tej formie zbytu podlegały także zwierzęta (w tym w jednej ze wsi konie). Lokalnie skupowano w formie bezpośredniej także zboża i rośliny okopowe.

Jedynie w makroregionie południowo-zachodnim nie odnotowano większych uciążliwości ze zbytem produktów rolnych. W dwóch wsiach sygnalizowano przypadki bezpośredniego odbioru żywca a w jednej mleka.

W badanym okresie (lata 2005-2011) powstały tylko nieliczne nowe punkty skupu produktów rolniczych: dwa punkty skupu zboża, po jednym mleka, żywca, zbóż i buraków cukrowych, ale w tym przypadku w skali kraju zostały zlikwidowane cztery takie punkty. Większym ożywieniem cechowała się sytuacja dotycząca produktów ogrodnich. W tym przypadku powstało po siedem nowych punktów skupu owoców i warzyw, w tym po 2-3 w jednej wsi. Często ważnym punktem zbytu tych produktów były pobliskie supermarkety.

Istniejące stacjonarne punkty skupu produktów rolniczych respondenci ocenili relatywnie lepiej niż w latach wcześniejszych. Uzyskały one powyżej 70% ocen dobrych, a punkty skupu ziemniaków, żywca i mleka nawet powyżej 80% (tabela A.9).

6. Placówki usługowe i przetwórstwa surowców rolniczych

W celu przygotowania do sprzedaży, niektóre z surowców rolniczych poddawane są różnego rodzaju procesom technologicznym. Dotyczy to między innymi przerobu ziarna na różnego rodzaju mąki, kasze, płatki oraz oleje. Szereg produktów przerabia się także na potrzeby produkcji zwierzęcej (między innymi na pasze, w tym śrutę). Inne poddawane są suszeniu (zielonki, ziarna), a na przykład z ziemniaków pozyskiwany jest między innymi susz ziemniaczany. Tego typu usługi z reguły wykonywane są poza gospodarstwem przez wyspecjalizowane placówki. W badaniu ankietowym analizie poddano główne z nich, takie jak: młyny, mieszalnie pasz, suszarnie zielonek i suszarnie zbóż. Zbadano również działalność piekarni i masarni. Jak sygnalizowano we wstępie, pomimo postępujących zmian w unowocześnianiu rolnictwa (głównie ograniczaniu spożycia produktów pochodzących z przerobu czy wytworzenia we własnym gospodarstwie rolnym), nadal działają i znajdują klientów, pewne grupy lokalnych zakładów przetwórczych surowców rolnych. Pełnią one także ważną rolę

w skupie produktów rolniczych i jednocześnie dostarczają rolnikom półfabrykatów na użytek własny, a także nierzadko także w celu sprzedaży na targowisku.

Tabela 13. Odsetek badanych wsi według odległości do placówek usługowych i przetwórstwa surowców rolniczych

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Młyny							
We wsi	2005	1,3	-	-	-	11,1	-
	2011	2,6	-	-	-	11,1	10,0
W odległości:							
1-5 km		18,4	10,0	19,3	19,0	28,5	-
Brak w najbliższej okolicy		15,8	20,0	19,4	6,3	11,1	20,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	160	30	160	40	45	60
	2011	100	50	100	20	40	60
Mieszalnie pasz							
We wsi	2005	1,3	-	-	-	-	10,0
	2011	-	-	-	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		11,9	20,0	12,9	6,3	11,1	10,0
Brak w najbliższej okolicy		36,8	10,0	12,9	43,7	77,8	90,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	95	30	45	15	30	95
	2011	100	40	100	15	40	4
Suszarnie zielonek							
We wsi	2005	1,3	-	-	-	11,1	-
	2011	1,3	-	3,2	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		6,5	-	9,7	6,2	-	10,0
Brak w najbliższej okolicy		69,7	70,0	61,3	68,8	77,8	90,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	160	8	160	-	20	32
	2011	100	50	100	30	40	4
Suszarnie zbóż							
We wsi	2005	1,3	-	-	-	11,1	-
	2011	2,6	10,0	3,2	-	-	-
W odległości:							
1-5 km		10,5	10,0	9,7	-	22,2	20,0
Brak w najbliższej okolicy		46,1	40,0	38,7	68,8	55,6	30,0
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	160	6	160	4	20	32
	2011	100	20	100	30	40	20

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Analizowane placówki znajdowały się w relatywnie dużej odległości od badanych wsi. Na terenie ankietowanych wsi młyny i suszarnie zielonek były tylko we wsiach makroregionu południowo-zachodniego, mieszalnie pasz tylko na terenie wsi makroregionu północnego. Jedynie suszarnie zbóż dostępne były we wsiach dwóch makroregionów: środkowozachodniego i środkowowschodniego (tabela 13). W skali kraju brak w najbliższej okolicy suszarni zielonek sygnalizowali mieszkańcy ponad dwóch trzecich wsi, blisko połowa zgłaszała brak suszarni zbóż, a jedna trzecia brak w najbliższej okolicy mieszalni pasz. Co szósta wieś pozbawiona była dostępu do młynów. Najdalsza odległość do tych placówek w skali ogólnej wynosiła sto kilometrów.

W badanym okresie zostało zlikwidowanych pięć młynów, w tym cztery w dwóch wsiach makroregionu południowo-zachodniego. Powstał tylko jeden nowy młyn w makroregionie północnym oraz jedna suszarnia zbóż w makroregionie środkowowschodnim. Likwidacji uległa także jedna suszarnia zielonek w makroregionie środkowozachodnim. W jednej ze wsi tego rejonu mieszkańcy skarżyli się na brak suszarni zbóż. Takie głosy odnotowano lokalnie również w makroregionie południowo-wschodnim. Generalnie, pomimo braku w najbliższej okolicy, nie zgłaszano większych potrzeb odnośnie braku tego typu placówek. Sądzić można, iż zapotrzebowanie na tego typu usługi ulega procesowi marginalizacji, a małe placówki wypierane są przez duże zakłady przemysłu rolno-spożywczego, które są w stanie zapewnić standaryzację i wysoką jakość wytwarzanych produktów.

Do analizowanych w badaniu placówek przetwórstwa surowców rolniczych należały także masarnie i piekarnie, które jednocześnie odbierać można jako placówki usługowo-handlowe, gdyż wiele z nich prowadzi również sprzedaż własnych produktów, bezpośrednio w miejscu wytworzenia lub dostarcza je do pobliskich sklepów. Często w tego typu placówkach wytwarzane są produkty w tradycyjny sposób według lokalnych receptur.

W skali kraju 7,9% wsi posiadało na swoim terenie piekarnię, a w co czwartej wsi odległość ta nie przekraczała pięciu kilometrów. W odległości do pięciu kilometrów znajdowały się masarnie w co piątej lub co trzeciej ankietowanej wsi. Masarnie znajdowały się co prawda w niewielkim odsetku wsi, ale odnotowano pozytywne zmiany w stosunku do roku 2005 (tabela 14).

Tabela 14. Odsetek badanych wsi według odległości do masarni i piekarni

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:					
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny	
Masarnie							
We wsi	2005	2,6	-	6,4	-	-	-
	2011	4,0	-	6,4	6,3	-	-
W odległości:							
1-5 km		27,5	30,0	29,0	25,0	33,3	20,0
Brak w najbliższej okolicy		5,3	10,0	6,5	6,2	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	32	30	32	30	30	28
	2011	34	30	34	15	20	17
Piekarnie							
We wsi	2005	7,9	10,0	3,2	-	22,2	20,0
	2011	7,9	20,0	3,3	-	11,1	20,0
W odległości:							
1-5 km		44,8	40,0	54,8	56,3	22,2	20,0
Brak w najbliższej okolicy		1,3	-	3,2	-	-	-
Najdalsza lokalizacja od wsi (w km)	2005	18	7	18	11	14	11
	2011	30	10	18	10	12	30

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Działające tego typu placówki ludność oceniła relatywnie wysoko. Masarnie uzyskały ponad 70% ocen dobrych, a piekarnie nawet ponad 80% takich pozytywnych opinii. W badanym okresie powstało dwie nowe masarnie oraz trzy piekarnie (w tym dwie w dwóch wsiach makroregionu południowo-wschodniego). Braki w tym zakresie zgłaszano jedynie lokalnie w makroregionie środkowozachodnim.

Podsumowanie i wnioski

- W pierwszych latach po wejściu Polski do Unii Europejskiej dokonał się na wsi, podobnie jak i w miastach, dalszy znaczny postęp w obsłudze handlowej i usługowej. Ogólnie na wskutek tych zmian jakość i dostępność tego typu placówek wzrosła.
- Na terenie badanych wsi, w latach 2005-2011, nie odnotowano znaczącej zmiany odnośnie ilości placówek handlowych. Ogółem na terenie jednej trzeciej wsi znajdowały się wszystkie analizowane placówki handlowe: sklep spożywczy, wielobranżowy, punkt sprzedaży prasy. Brak placówek handlowych na swoim terenie zgłoszono w 11,8% badanych wsi.

- Sygnalizowane potrzeby odnośnie placówek handlowych, dotyczyły przede wszystkim poprawy ilości asortymentu w wiejskich sklepach. Brakowało nie tylko kolejnych sklepów, ale i sklepów specjalistycznych (ogrodniczych, czy też zaopatrujących w narzędzia rolnicze oraz części do maszyn rolniczych). Istniejące placówki handlowe były oceniane pozytywnie. Nadal działał handel obwoźny, szczególnie duży odsetek wsi korzystało z tego typu usług na terenie makroregionu środkowowschodniego.
- W badanych wsiach poprawiła się dostępność przestrzenna do punktów usługowych, takich jak zakłady fryzjerskie, krawieckie, szewskie czy pralnie chemiczne. Nie były jednak zadowalająco zaspokojone potrzeby ankietowanych w tym zakresie. Szczególnie dotkliwie brakowało zakładów fryzjerskich, w prawie co piątej ankietowanej wsi zgłaszano takie zapotrzebowanie.
- Sektor usług jest bardzo ważnym miejscem pracy dla mieszkańców wsi, powstałe liczne nowe placówki usług bytowych świadczą o przedsiębiorczości mieszkańców. W badanym okresie, nierzadko w jednej wsi powstawały dwa-trzy takie punkty usługowe. Podkreślić jednak należy, iż z jednej strony usługi świadczone w pobliskich miastach cechują się ponadlokalną podażą, z drugiej natomiast wpływają na zaspokojenie licznej grupy mieszkańców wsi. Tym samym mieszkańcy wsi oddalonych w relatywnie niewielkiej odległości od miast, są ich odbiorcami. W badaniu odnotowano także przypadek odwrotny, kiedy to punkt świadczący usługi w zakresie fryzjerstwa i kosmetyki psów, znajdujący się na terenie wsi makroregionu południowo-wschodniego, był stale odwiedzany nie tylko przez klientów z oddalonego o około 30-40 kilometrów miasta, ale także świadczył usługi dla przyjeżdżających z zagranicy. Jednak generalnie w niewielkich skupiskach wiejskich trudności z utrzymaniem punktu świadczącego usługi nie są rzadkością. Takie głosy także odnotowano w badaniu.
- Dostępność przestrzenna do placówek naprawczych i usługowych nadal stanowiła istotny problem dla ankietowanych osób. Stosunkowo najlepsza sytuacja była odnośnie usług elektrycznych, które dostępne były na terenie jednej czwartej wsi oraz do usług stolarskich – w blisko co trzeciej wsi. W latach 2005-2011 odnotowano znaczącą poprawę w dostępności przestrzennej ludności wiejskiej przede wszystkim do zakładów remontowo-budowlanych oraz zakładów samochodowych. Powstało szereg

nowych zakładów (firm) świadczących usługi techniczno-naprawcze. Nierzadko po kilka w jednej wsi.

- Punkty napraw sprzętu rolniczego ogółem znajdowały się na terenie co dziesiątej wsi, a usługi mechanizacyjne w co piątej ankietowanej wsi. Relatywnie duża była maksymalna odległość do tego typu placówek. Szczególnie brakowało usług związanych z naprawą sprzętu i maszyn rolniczych, w tym brak wykwalifikowanych mechaników maszyn rolniczych z elementami elektroniki pojazdowej.
- Punkty zaopatrzeniowe w środki do produkcji rolniczej, takie jak: środki ochrony roślin, nawozy mineralne, pasze, materiał siewny, zwierzęta hodowlane oraz zwierzęta przeznaczone do chowu, a także punkty sprzedaży maszyn i części rolniczych, materiałów budowlanych i opałowych, w najbliższej okolicy posiadał jednak tylko niewielki odsetek ankietowanych wsi.
- Brak zorganizowanych rynków zbytu był głównym problemem wielu rolników. Na terenie badanych wsi znajdowały się także tylko nieliczne punkty skupu produktów roślinnych, a mieszkańcy około jednej trzeciej wsi sygnalizowali brak takich punktów w okolicy. Stosunkowo najlepsza sytuacja była odnośnie skupu zbóż, ale i w tym przypadku co dziesiąta wieś zgłaszała brak możliwości korzystania z takiego punktu w najbliższej okolicy. Relatywnie lepsza była dostępność przestrzenna do punktów skupu produktów pochodzenia zwierzęcego niż roślinnego. Zgłaszano przede wszystkim brak wyspecjalizowanych punktów odbioru (między innymi jabłek z przeznaczeniem na eksport oraz owoców miękkich). W badanym okresie (lata 2005-2011) powstały tylko nieliczne nowe punkty skupu produktów rolniczych. Także odnotowywano powstawanie po 2-3 w jednej wsi.
- W badanym okresie nie zgłaszano większych potrzeb odnośnie braku placówek usługowych i przetwórstwa surowców rolniczych. Sądzić można, iż zapotrzebowanie na tego typu usługi ulega procesowi marginalizacji, a małe placówki wypierane są przez duże zakłady przemysłu rolno-spożywczego, które są w stanie zapewnić standaryzację i wysoką jakość wytwarzanych produktów.

Literatura

1. Białoskurski S., *Motywy podejmowania decyzji zakupowych na rynku żywności ekologicznej*, SERiA, t. XI, z. 3, Warszawa-Poznań-Olsztyn 2009, s. 30-40.
2. Dudek M., *Wybrane wymiary cyfrowego wykluczenia mieszkańców polskiej wsi*, artykuł złożony na konferencję pt.: Społeczeństwo wiedzy – uwarunkowania społeczne i kulturowe w PWSZ, Wydział Socjologii, Tarnobrzeg, październik 2012.
3. Dziedzic S., *Społeczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju bezpośredniej sprzedaży produktów rolniczych*, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 67 (2008), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2008, s.117-126.
4. Juszczyk S., *Otoczenie globalne zakładów hurtu rolno-spożywczego, wybrane narzędzia decyzji ekonomicznych*, SERiA, t. XI, z. 3, Warszawa-Poznań-Olsztyn 2009, s. 160-165.
5. Kosicka M., *Konsument wobec konieczności podejmowania decyzji dotyczących zakupów produktów żywnościowych*, SERiA, t. VI, z. 2, Warszawa-Poznań-Puławy 2004, s. 138-144.
6. Kosicka-Gębska M., Tul-Krzyszczuk A., Gębski J., *Handel detaliczny żywnością w Polsce*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011.
7. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, GUS, Warszawa 2006.
8. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010*, GUS, Warszawa 2011.
9. Wrzochalska A., Dudek M., *Klasyfikacja gospodarstw rolnych według korzystania z programów wsparcia w ramach WPR*, Raport Programu Wieloletniego 2005-2009, nr 121 (część I), IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008, s. 9.
10. Wrzochalska A., *Zmiany w sieci placówek obsługi handlowej, produkcyjnej i bytowej we wsiach objętych ankietą IERiGŻ-PIB*, Projekt badawczy nr 1 H02C 035 28, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006.
11. Wrzochalska A., *Zmiany w sieci placówek obsługi handlowej, produkcyjnej i bytowej we wsiach objętych ankietą IERiGŻ-PIB*, Projekt badawczy nr 5 P06J 026 19, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2001.

ANEKS

**Mapa A.1. Makroregiony badawcze
Zakładu Polityki Społecznej i Regionalnej IERiGŻ-PIB**

* Poszczególnym makroregionom odpowiadają następujące oznaczenia i województwa:
środkowozachodni (I) – kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;
środkowowschodni (II) – mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie;
południowo-wschodni (III) – małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie;
południowo-zachodni (IV) – dolnośląskie, lubuskie i opolskie;
północny (V) – pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.1. Dostęp mieszkańców ankietowanych wsi do kawiarenek internetowych oraz ocena ich funkcjonowania w latach 2005 i 2011

Wyszczególnienie	2005	2011
Średnia odległość (w km)	11,8	11,4
Mediana odległości	10	8
Kawiarenka internetowa we wsi (w %)	0	9,0
ocena funkcjonowania kawiarenki internetowej (w %)		
Dobrze	68,0	71,0
Średnio	23,0	22,0
Słabo (źle)	3,0	2,0
Mieszkańcy wsi nie korzystają z kawiarenki	6,0	5,0

Źródło: Dudek M.: „Wybrane wymiary cyfrowego wykluczenia mieszkańców polskiej wsi”, artykuł złożony na konferencję pt.: „Społeczeństwo wiedzy – uwarunkowania społeczne i kulturowe” w PWSZ, Wydział Socjologii, Tarnobrzeg, październik 2012

Tabela A.2. Zmiany dotyczące liczby sklepów w Polsce w latach 2005 i 2010 (według wyróżnionych makroregionów)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Liczba sklepów						
2005	385 990	58 541	114 542	112 772	46 764	53 371
2010	346 058	49 291	99 904	101 638	46 678	48 547
Zlikwidowane placówki w latach 2005-2010						
2005=100	10,4	15,8	12,8	9,9	0,2	9,0
Struktura pozioma	100,0	23,2	36,7	27,9	0,2	12,1
Liczba ludności na 1 sklep						
2005	99	93	97	101	106	100
2010	110	111	111	111	105	110

Źródło: opracowane na podstawie danych GUS.

Tabela A.3. Odsetek wsi posiadający na swoim terenie wybrane placówki handlowe w 2011 roku według makroregionów

Wyszczególnienie	Makroregiony:				
	środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Na terenie wsi					
Sklep spożywczy, wielobranżowy oraz punkt sprzedaży prasy	20,0	35,5	25,0	33,4	50,0
Sklep spożywczy i wielobranżowy	20,0	19,4	31,3	-	10,0
Sklep spożywczy i punkt sprzedaży prasy	-	16,1	12,5	22,2	10,0
Tylko sklep spożywczy	30,0	12,9	18,8	22,2	30,0
Tylko sklep wielobranżowy	-	-	6,2	-	-
Tylko punkt sprzedaży prasy	10,0	3,2	-	-	-
Brak placówek handlowych	20,0	12,9	6,2	22,2	-
W odległości do 2 km (w tym na terenie wsi)					
Sklep spożywczy, wielobranżowy oraz punkt sprzedaży prasy	20,0	38,7	37,5	55,6	50,0
Sklep spożywczy i wielobranżowy	20,0	19,4	25,0	11,1	10,0
Sklep spożywczy i punkt sprzedaży prasy	10,0	19,4	12,5	33,3	10,0
Tylko sklep spożywczy	30,0	12,9	12,5	-	30,0
Tylko sklep wielobranżowy	-	-	6,2	-	-
Tylko punkt sprzedaży prasy	-	-	-	-	-
Brak placówek handlowych	20,0	9,6	6,2	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.4. Odsetek wsi posiadający na swoim terenie wybrane placówki handlowe w 2005 roku według makroregionów

Wyszczególnienie	Makroregiony:				
	środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Na terenie wsi					
Sklep spożywczy, wielobranżowy oraz punkt sprzedaży prasy	20,0	22,6	37,5	33,3	50,0
Sklep spożywczy i wielobranżowy	-	16,1	25,0	-	10,0
Sklep spożywczy i punkt sprzedaży prasy	40,0	6,5	18,8	33,3	10,0
Tylko sklep spożywczy	30,0	25,8	12,5	33,4	20,0
Tylko sklep wielobranżowy	-	-	-	-	-
Tylko punkt sprzedaży prasy	-	3,2	-	-	-
Brak placówek handlowych	10,0	25,8	6,2	-	10,0
W odległości do 2 km (w tym na terenie wsi)					
Sklep spożywczy, wielobranżowy oraz punkt sprzedaży prasy	20,0	35,5	56,3	44,5	50,0
Sklep spożywczy i wielobranżowy	-	16,1	18,8	-	10,0
Sklep spożywczy i punkt sprzedaży prasy	40,0	9,7	12,5	33,3	10,0
Tylko sklep spożywczy	40,0	29,0	6,2	22,2	30,0
Tylko sklep wielobranżowy	-	-	-	-	-
Tylko punkt sprzedaży prasy	-	-	-	-	-
Brak placówek handlowych	-	9,7	6,2	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.5. Ocena działalności wiejskich sklepów i punktów sprzedaży prasy w 2011 roku (według % wskazań)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Sklepy spożywcze						
Dobrze	75,3	70,0	83,9	53,3	66,7	100,0
Średnio	17,8	30,0	9,7	26,7	33,3	-
Źle	6,9	-	6,4	20,0	-	-
Sklepy wielobranżowe						
Dobrze	76,7	70,0	80,0	62,5	77,8	100,0
Średnio	21,9	30,0	16,7	37,5	22,2	-
Źle	1,4	-	3,3	-	-	-
Punkty sprzedaży prasy						
Dobrze	78,6	100,0	72,4	64,3	77,8	100,0
Średnio	15,7	-	20,7	21,4	22,2	-
Źle	5,7	-	6,9	14,3	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.6. Ocena działalności punktów świadczących usługi bytowe mieszkańcom wsi w 2011 roku (według % wskazań)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Zakłady fryzjerskie						
Dobrze	82,4	100,0	73,4	75,0	88,9	100,0
Średnio	16,2	-	23,3	25,0	11,1	-
Źle	1,4	-	3,3	-	-	-
Punkty usług krawieckich						
Dobrze	67,7	80,0	59,3	50,0	87,5	88,9
Średnio	29,4	20,0	37,0	42,9	12,5	11,1
Źle	2,9	-	3,7	7,1	-	-
Punkty usług szewskich						
Dobrze	71,9	90,0	63,3	53,8	88,9	88,9
Średnio	23,9	10,0	30,0	38,5	11,1	11,1
Źle	4,2	-	6,7	7,7	-	-
Pralnie chemiczne						
Dobrze	77,6	100,0	79,3	46,2	88,9	83,3
Średnio	19,4	-	17,2	46,2	11,1	16,7
Źle	3,0	-	3,5	7,6	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.7. Ocena działalności punktów świadczących usługi techniczne i naprawcze mieszkańcom wsi w 2011 roku (według % wskazań)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Elektryk						
Dobrze	83,3	90,0	86,7	60,0	87,5	100,0
Średnio	13,9	10,0	6,6	40,0	12,5	-
Źle	2,8	-	6,7	-	-	-
Stolarz						
Dobrze	74,2	100,0	69,2	62,5	85,7	75,0
Średnio	25,8	-	30,8	37,5	14,3	25,0
Źle	-	-	-	-	-	-
Cieśla						
Dobrze	76,0	100,0	68,2	55,6	80,0	100,0
Średnio	24,0	-	31,8	44,4	20,0	-
Źle	-	-	-	-	-	-
Kowal						
Dobrze	73,5	100,0	58,8	66,7	100,0	75,0
Średnio	20,6	-	29,4	33,3	-	25,0
Źle	5,9	-	11,8	-	-	-
Zakład samochodowy						
Dobrze	81,9	90,0	89,7	50,0	88,9	100,0
Średnio	16,7	10,0	6,9	50,0	11,1	-
Źle	1,4	-	3,4	-	-	-
Mechanik / ślusarz						
Dobrze	89,9	100,0	93,4	71,4	87,5	100,0
Średnio	7,2	-	3,3	28,6	-	-
Źle	2,9	-	3,3	-	12,5	-
Zakład remontowo-budowlany						
Dobrze	81,7	100,0	86,2	56,2	87,5	87,5
Średnio	16,9	-	13,8	37,5	12,5	12,5
Źle	1,4	-	-	6,3	-	-
Naprawa sprzętu AGD						
Dobrze	72,5	88,9	72,4	46,7	88,9	85,7
Średnio	23,2	11,1	20,7	46,7	11,1	14,7
Źle	4,3	-	6,9	6,6	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.8. Ocena działalności punktów świadczących usługi mechanizacyjne i naprawcze sprzętu rolniczego mieszkańcom wsi w 2011 roku (według % wskazań)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Punkt napraw sprzętu rolniczego						
Dobrze	84,6	88,9	91,3	57,1	83,3	85,7
Średnio	11,5	11,1	8,7	28,6	-	14,3
Źle	3,9	-	-	14,3	16,7	-
Usługi mechanizacyjne						
Dobrze	81,5	88,9	80,0	62,5	83,3	100,0
Średnio	14,8	11,1	20,0	12,5	16,7	-
Źle	3,7	-	-	25,0	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.9. Odsetek punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej, punktów skupu oraz placówek usługowych i przetwórstwa surowców rolniczych, które otrzymały ocenę dobrą w opinii respondentów w 2011 roku

60-70%	70-80%	Powyżej 80 %
Punkty zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej		
zwierzęta do chowu	ziarno sadzeniaki zwierzęta hodowlane pasze przemysłowe	nawozy środki ochrony roślin maszyny rolnicze materiały budowlane węgiel paliwa płynne gaz w butlach
Punkty skupu		
	zboże buraki cukrowe drób jaja warzywa owoce	ziemniaki żywiec mleko
Placówki usługowe i przetwórstwa surowców rolniczych		
	młyny mieszalnie pasz masarnie	suszarnie zielonek suszarnie zbóż piekarnie

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.10. Odsetek badanych wsi według szczegółowej odległości do punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej w 2011 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Środki ochrony roślin						
We wsi	10,5	10,0	9,7	12,5	22,2	-
W odległości:						
1-2 km	9,2	20,0	9,7	6,2	11,1	-
3-4 km	19,7	20,0	12,9	25,0	11,1	40,0
5-7 km	23,7	40,0	29,0	25,0	11,1	-
8 km (i więcej)	34,2	10,0	38,7	18,8	44,5	60,0
Nawozy mineralne						
We wsi	11,8	10,0	12,9	12,5	22,2	-
W odległości:						
1-2 km	9,2	10,0	9,7	12,5	11,1	-
3-4 km	26,3	20,0	32,3	18,8	11,1	40,0
5-7 km	29,0	50,0	29,0	31,2	22,2	10,0
8 km (i więcej)	21,1	10,0	16,1	12,5	33,4	50,0
Ziarno kwalifikowane						
We wsi	5,3	10,0	3,2	6,2	11,1	-
W odległości:						
1-2 km	3,9	10,0	3,2	6,2	-	-
3-4 km	10,5	10,0	6,5	6,3	11,1	30,0
5-7 km	14,5	30,0	9,8	18,8	11,1	10,0
8 km (i więcej)	60,5	40,0	71,0	56,3	55,6	60,0
Sadzeniaki						
We wsi	2,6	-	3,2	6,2	-	-
W odległości:						
1-2 km	1,3	10,0	-	-	-	-
3-4 km	9,2	20,0	6,5	6,2	11,1	10,0
5-7 km	18,4	30,0	9,7	25,0	22,2	20,0
8 km (i więcej)	58,0	40,0	44,2	43,8	44,5	60,0
Zwierzęta hodowlane						
We wsi	2,7	-	3,2	6,3	-	-
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	4,0	-	3,2	6,2	-	10,0
5-7 km	11,8	20,0	12,9	6,2	11,1	10,0
8 km (i więcej)	53,9	60,0	67,8	43,8	22,2	50,0
Zwierzęta do chowu						
We wsi	4,0	30,0	-	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	3,9	-	3,2	6,2	-	10,0
5-7 km	15,8	20,0	16,1	18,8	11,1	10,0
8 km (i więcej)	51,3	40,0	64,6	56,2	11,1	50,0

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

cd. Tabela A.10. Odsetek badanych wsi według szczegółowej odległości do punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej w 2011 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Pasze						
We wsi	13,1	30,0	9,6	12,5	22,2	-
W odległości:						
1-2 km	9,2	10,0	12,9	12,5	-	-
3-4 km	19,7	20,0	22,6	12,5	11,1	30,0
5-7 km	30,3	30,0	32,3	25,0	44,5	20,0
8 km (i więcej)	22,4	10,0	19,4	25,0	22,2	40,0
Maszyny i części rolnicze						
We wsi	2,6	10,0	3,2	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	9,2	10,0	6,4	6,3	11,1	20,0
5-7 km	22,4	30,0	19,4	18,8	33,3	20,0
8 km (i więcej)	64,5	50,0	71,0	68,7	55,6	60,0
Materiały budowlane						
We wsi	10,5	10,0	16,1	12,5	-	-
W odległości:						
1-2 km	5,3	20,0	-	6,2	11,1	-
3-4 km	14,5	-	12,9	12,5	11,1	40,0
5-7 km	30,3	50,0	19,4	37,5	33,3	30,0
8 km (i więcej)	36,8	20,0	51,6	18,8	44,5	30,0
Węgiel						
We wsi	15,8	40,0	6,5	18,8	22,3	10,0
W odległości:						
1-2 km	9,2	10,0	9,7	12,5	10,0	-
3-4 km	25,0	-	32,2	18,7	33,3	30,0
5-7 km	26,3	20,0	32,2	25,0	11,1	30,0
8 km (i więcej)	21,1	30,0	19,4	12,5	22,2	30,0
Paliwa płynne						
We wsi	14,5	-	22,6	12,5	11,1	10,0
W odległości:						
1-2 km	2,6	-	-	6,2	11,1	-
3-4 km	21,1	20,0	22,6	18,8	22,2	20,0
5-7 km	36,8	70,0	25,8	37,5	33,4	40,0
8 km (i więcej)	22,4	10,0	29,0	12,5	22,2	30,0
Gaz w butlach						
We wsi	68,4	70,0	64,5	68,7	77,8	70,0
W odległości:						
1-2 km	7,9	-	6,5	6,3	22,2	10,0
3-4 km	6,6	10,0	9,7	6,3	-	-
5-7 km	5,3	20,0	3,2	6,2	-	-
8 km (i więcej)	6,6	-	16,1	-	-	-

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.11. Odsetek badanych wsi według szczegółowej odległości do punktów skupu produktów rolnych (produkcja roślinna) w 2011 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Zboża						
We wsi	2,6	-	6,5	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	2,6	10,0	3,2	-	-	-
3-4 km	5,3	-	12,9	-	-	-
5-7 km	19,8	40,0	9,7	12,5	33,3	33,3
8 km (i więcej)	59,2	50,0	58,0	68,7	66,7	50,0
Ziemniaki						
We wsi	1,3	-	3,2	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	2,6	20,0	-	-	-	-
3-4 km	2,6	-	3,2	-	-	10,0
5-7 km	11,8	20,0	12,9	6,2	11,1	10,0
8 km (i więcej)	51,4	50,0	48,4	56,3	33,3	70,0
Buraki cukrowe						
We wsi	4,0	10,0	6,5	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	4,0	-	-	-	11,1	20,0
5-7 km	7,9	10,0	9,7	6,2	11,1	-
8 km (i więcej)	48,6	70,0	41,9	43,8	33,3	70,0
Warzywa						
We wsi	6,6	10,0	6,5	12,6	-	-
W odległości:						
1-2 km	1,3	10,0	-	-	-	-
3-4 km	4,0	-	3,2	-	-	20,0
5-7 km	15,8	10,0	16,1	18,8	11,1	20,0
8 km (i więcej)	35,5	50,0	51,6	18,8	-	30,0
Owoce						
We wsi	5,2	10,0	-	12,5	-	10,0
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	6,5	-	6,5	6,2	-	20,0
5-7 km	15,8	10,0	16,1	18,8	11,1	20,0
8 km (i więcej)	39,5	50,0	58,0	25,0	-	30,0

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.12. Odsetek badanych wsi według szczegółowej odległości do punktów skupu produktów rolnych (produkcja zwierzęca) w 2011 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Żywiec						
We wsi	13,1	30,0	12,9	12,5	11,1	-
W odległości:						
1-2 km	2,6	-	6,5	-	-	-
3-4 km	17,1	30,0	22,6	-	11,1	20,0
5-7 km	23,7	40,0	19,4	25,0	11,1	30,0
8 km (i więcej)	29,0	-	29,0	43,7	22,2	40,0
Mleko						
We wsi	17,1	40,0	22,6	12,5	-	-
W odległości:						
1-2 km	2,6	-	3,2	6,2	-	-
3-4 km	7,9	-	12,9	6,2	-	10,0
5-7 km	14,5	40,0	9,7	18,8	11,1	-
8 km (i więcej)	36,8	20,0	38,7	37,5	33,3	50,0
Drób						
We wsi	5,3	10,0	6,5	-	-	10,0
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	1,3	-	3,2	-	-	-
5-7 km	7,9	10,0	12,9	6,2	-	-
8 km (i więcej)	35,5	30,0	45,2	31,3	11,1	40,0
Jaja						
We wsi	4,0	10,0	-	-	-	20,0
W odległości:						
1-2 km	1,3	-	-	-	-	10,0
3-4 km	4,0	-	3,2	-	-	20,0
5-7 km	11,8	10,0	16,1	6,2	11,1	10,0
8 km (i więcej)	30,3	30,0	48,4	25,0	-	10,0

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

Tabela A.13. Odsetek badanych wsi według szczegółowej odległości do placówek usługowych i przetwórstwa surowców rolniczych w 2011 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym według makroregionów:				
		środkowo-zachodni	środkowo-wschodni	południowo-wschodni	południowo-zachodni	północny
Młyny						
We wsi	2,6	-	-	-	11,1	10,0
W odległości:						
1-2 km	2,6	-	6,4	-	-	-
3-4 km	7,9	-	6,4	12,5	22,2	-
5-7 km	22,4	30,0	19,4	31,2	11,1	20,0
8 km (i więcej)	48,7	50,0	48,4	50,0	44,5	50,0
Mieszalnie pasz						
We wsi	-	-	-	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	-	-	-	-	-	-
3-4 km	4,0	-	6,4	-	-	10,0
5-7 km	13,1	30,0	9,7	25,0	-	-
8 km (i więcej)	46,1	60,0	71,0	31,3	22,2	-
Suszarne zielonek						
We wsi	1,3	-	3,2	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	2,6	-	3,2	6,2	-	-
3-4 km	1,3	-	-	-	-	10,0
5-7 km	4,0	-	6,5	6,2	-	-
8 km (i więcej)	21,1	30,0	25,8	18,8	22,2	-
Suszarne zbóż						
We wsi	2,6	10,0	3,2	-	-	-
W odległości:						
1-2 km	1,3	-	3,2	-	-	-
3-4 km	1,3	-	-	-	-	10,0
5-7 km	14,5	30,0	9,7	6,2	22,2	20,0
8 km (i więcej)	34,2	20,0	45,2	25,0	22,2	40,0
Masarnie						
We wsi	4,0	-	6,4	6,3	-	-
W odległości:						
1-2 km	4,0	-	3,2	6,3	11,1	-
3-4 km	11,7	-	16,1	6,2	22,2	10,0
5-7 km	25,0	60,0	9,7	31,3	22,2	30,0
8 km (i więcej)	50,0	30,0	58,1	43,7	44,5	60,0
Piekarnie						
We wsi	7,9	20,0	3,3	-	11,1	20,0
W odległości:						
1-2 km	7,9	10,0	3,2	18,8	11,1	-
3-4 km	22,4	10,0	25,8	31,2	11,1	20,0
5-7 km	35,5	50,0	38,7	31,2	33,3	20,0
8 km (i więcej)	25,0	10,0	25,8	18,8	33,4	40,0

Źródło: ankieta IERiGŻ-PIB.

